

**AN ACT ON DETECTIVE SERVICES AS A FORM
OF PRIVATIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION
TASKS IN THE SPHERE OF PUBLIC SAFETY
AND ORDER**

**USTAWA O USŁUGACH DETEKTYWISTYCZNYCH
JAKO FORMA PRYWATYZACJI ZADAŃ ADMINISTRACJI
PUBLICZNEJ W OBSZARZE BEZPIECZEŃSTWA
I PORZĄDKU PUBLICZNEGO**

ABSTRACT

Privatization of security understood as privatization of tasks, or privatization of public administration tasks in the field of public safety and order in Poland is a relatively new phenomenon, the beginnings of which should be dated at the turn of the 80s and 90s of the twentieth century. This is directly related to systemic and social changes and economic ones aiming at democratizing public life and adopting the capitalist economic system.

In Western countries, especially in Anglo-Saxon countries, the phenomenon of privatization of security has much longer traditions, wider application and more numerous forms.

The private security sector, despite its limitations, is developing in Poland at the rate of 12% per year, which allows to formulate the thesis that this is, without a doubt, the future trend.

Theoretical description, based mainly on cognitive-type research, using the historical-legal, dogmatic and comparative method.

STRESZCZENIE

Prywatyzacja bezpieczeństwa, rozumiana jako prywatyzacja zadań bądź prywatyzacja realizacji zadań administracji publicznej w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce jest zjawiskiem stosunkowo nowym, którego początki należy datować na przełom lat 80. i 90. XX w. Ma to bezpośredni związek ze zmianami ustrojowymi, społecznymi i gospodarczymi zmierzającymi do demokratyzacji życia publicznego oraz przyjmowania kapitalistycznego systemu gospodarki.

W państwach zachodnich, w szczególności anglosaskich, zjawisko prywatyzacji bezpieczeństwa ma znacznie dłuższe tradycje, powszechniejsze zastosowanie oraz liczniejsze formy.

Prywatny sektor bezpieczeństwa, mimo swoich ograniczeń, rozwija się w Polsce w tempie 12% rocznie, co pozwala formułować tezę, iż jest to, bez wątpienia, tendencja przyszłościowa.

Niniejszy artykuł stanowi pracowanie teoretyczne, oparte w głównej mierze na badaniach typu poznawczego, przy zastosowaniu metody historycznoprawnej, dogmatycznoprawnej i porównawczej.

KEYWORDS: *privatization of security, detective services, detective, public administration task, security and public order*

SŁOWA KLUCZOWE: *prywatyzacja bezpieczeństwa, usługi detektywistyczne, detektyw, zadania administracji publicznej, bezpieczeństwo i porządek publiczny*

WPROWADZENIE

Od zarania dziejów odpowiedzialność za bezpieczeństwo i porządek publiczny znajdowała się w gestii aparatu państwa. To on do połowy XX w. był swoistym monopolistą w legalnym stosowaniu środków przymusu, co w dotychczasowych wiekach nie było w sposób znaczący kontestowane. Założenie to wybrzmiewało w tezach głoszonych przez filozofów prawa i przedstawicieli doktryn politycznoprawnych poszczególnych okresów, m.in. Arystotelesa, św. Tomasza z Akwinu, Niccolò Machiavellego, Maxa Webera, Jana Jakuba Rousseau bądź Johna Austina. Jest to zrozumiałe, gdyż w okresie tym powszechnie funkcjonował pogląd głoszący, że jedynie państwo jest w stanie zagwarantować bezpieczeństwo i ład społeczny.

Pogląd ten również obecnie jest punktem wyjścia w rozważaniach nad zadaniami administracji publicznej. Roman Kuźniar zakłada, iż bezpieczeństwo jest pierwotną, egzystencjalną potrzebą i interesem państwa oraz

sensem jego istnienia (Kuźniar, 2012, s. 15). Z kolei Stanisław Pieprzny stwierdza, że zapewnienie suwerenności państwa, bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego jest podstawowym zadaniem każdego państwa (Pieprzny, 2009, s. 554). Jednak w ostatnich trzech dziesięcioleciach znaczenia nabrało nowe zjawisko polegające na coraz częstszym przekazywaniu przez państwa zachodnie swoich zadań podmiotom prywatnym, w tym także zadań z zakresu ochrony bezpieczeństwa. Ulega także zmianie sama koncepcja ochrony bezpieczeństwa, rozumianego teraz globalnie, bez wyraźnego podziału na publiczne i prywatne (Jabłońska-Bońca, 2014, s. 153–154).

OCHRONA BEZPIECZEŃSTWA I PORZĄDKU PUBLICZNEGO JAKO ZADANIE PUBLICZNE

Termin „zadania publiczne”, choć często stosowany w przepisach prawa publicznego, jednocześnie jest jedną z najtrudniejszych kategorii tego prawa. Pojęcie zadania publicznego nie posiada definicji prawnej. Wynika to z faktu, że zakres pojęcia zadania publicznego i związanego z nim pojęcia celu publicznego (interesu publicznego) jest zależny od danego kontekstu prawnego, społeczno-politycznego oraz istniejącego systemu wartości (Strożek-Kucharska, 2016, s. 112). W literaturze prawa publicznego pojęcie zadania publicznego jest najczęściej definiowane w kategorii obowiązku. Termin ten niejednokrotnie używany jest zamiennie z pojęciami: „kompetencja”, „zakres działania” czy „właściwość”. „Zadania” jednak to nie to samo co „zakres działania”, „zadania” mają bowiem szersze znaczenia. Tworzą odrębną kategorię prawną, dlatego wywołują określone skutki prawne, dalej idące niż te, które wynikają z zakresu działania (Zacharko, 2016, s. 145).

Najczęściej cytowaną definicją zadań publicznych jest ta autorstwa Stanisława Biernata, który wskazuje, że dla uznania danych zadań za zadania publiczne, istotnym jest okoliczność, iż państwo lub samorząd terytorialny ponoszą w świetle prawa odpowiedzialność za ich zrealizowanie (Biernat, 1994, s. 29). Warto również wskazać na wykładnię Jerzego Bocia, który definiuje je jako zadania administracji publicznej, realizowane przez państwo za pośrednictwem jego zawisłych organów, w tym także organów samorządu terytorialnego, obejmujące zaspokajanie zbiorowych i indywidualnych

potrzeb obywateli (Boć, 2007, s. 15). Z kolei Kazimierz Bandarzewski zadania publiczne określa jako zakres prawnie dopuszczanej działalności podmiotu publicznego, wykonywanej w interesie podmiotu lub podmiotów zewnętrznych, znajdujących się poza strukturą podmiotu publicznego. Zadaniem publicznym będzie każde zaspokajanie potrzeb wspólnoty, niezależnie od tego, czy jego wykonywanie następuje w drodze czynności podejmowanych każdorazowo w interesie i na rzecz jednego podmiotu, czy też większej grupy osób (Bandarzewski, 2007, s. 331–332). Natomiast Eugeniusz Ochendowski zadania publiczne rozumie jako zbiorcze określenie zadań państwa i zadań samorządu terytorialnego (Ochendowski, 1994, s. 3).

Bezpieczeństwo jako dobro podstawowe od zawsze było obiektem pożądanego zarówno jednostki, jak i całych społeczności. Dobrem na tyle elementarnym, iż gwarancje jego istnienia stały się jednym z podstawowych zadań każdego aparatu państwowego. Dobrem, którego brak uniemożliwiłby naturalny rozwój bądź jakiegokolwiek perspektywiczne działanie człowieka w wymiarze indywidualnym bądź kolektywnym. W piramidzie Abrahama Masłowa (zob. Masłow, 1943) potrzeba bezpieczeństwa, obok potrzeb fizjologicznych, stanowi podstawę i fundament funkcjonowania każdej istoty ludzkiej.

W literaturze tematu i w polskim porządku prawnym występuje wiele rodzajów bezpieczeństwa. W samej tylko Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483) bezpieczeństwo występuje w postaci: bezpieczeństwa publicznego, bezpieczeństwa państwa, bezpieczeństwa obywateli, bezpieczeństwa wewnętrznego, bezpieczeństwa zewnętrznego, bezpieczeństwa ekologicznego.

Jak trafnie zauważa Elżbieta Ura, próby zdefiniowania pojęcia „bezpieczeństwo publiczne” podejmowane były niejednokrotnie w polskiej literaturze naukowej. W zasadzie wszyscy autorzy zajmujący się tym problemem uważają interesujące nas pojęcie za nieokreślone, a więc trudne do zdefiniowania (Ura, 1997, s. 97). Według Andrzeja Misiuka bezpieczeństwo publiczne to stan braku zagrożenia dla funkcjonowania organizacji państwowej i realizacji jej interesów, uniemożliwiający normalny, swobodny jej rozwój (Misiuk, 2011, s. 17). Zdaniem S. Pieprznego bezpieczeństwo publiczne jest pozytywnym stanem wewnątrz państwa, determinowanym w znacznym stop-

niu przez bezpieczeństwo zewnętrzne, który umożliwia optymalne funkcjonowanie ludzi i ich zbiorowości oraz wszystkich innych podmiotów publicznych i prywatnych występujących w państwie (Pieprzny, 2012, s. 15). Z kolei E. Ura bezpieczeństwo publiczne definiuje jako stan, w którym ogółowi obywateli indywidualnie nieoznaczonych, żyjących w państwie i społeczeństwie nie grozi żadne niebezpieczeństwo i to niezależnie od tego, jakie byłoby jego źródło (Ura, 1974, s. 76). Stosunkowo rozbudowaną definicję podaje Stanisław Pikulski, który poprzez bezpieczeństwo publiczne rozumie pewien pożądaný stan rzeczy, gwarantujący niezakłócone funkcjonowanie urzędów publicznych w państwie oraz bezpieczeństwo życia obywateli obejmujące ochronę ich życia i zdrowia oraz mienia. Z uwagi na to, że bezpieczeństwo publiczne może być zakłócone w rozmiarach obejmujących cały system, w pewnych sytuacjach może występować w kategoriach niebezpieczeństwa państwa. W innych sytuacjach może występować w kategoriach niebezpieczeństwa powszechnego. Bezpieczeństwo publiczne może być zakłócone przez człowieka umyślnie lub nieumyślnie i czyn taki może nosić znamiona przestępstwa lub wykroczenia, ale może być również zakłócone niezależnie od woli człowieka, czyli przez siły przyrody: powódzie, pożary, zaważenia budowli, zatrucia środowiska itp. (Pikulski, 2000, s. 101).

Bezpieczeństwo i jego ochrona są przedmiotem regulacji prawnych we wszystkich gałęziach prawa. Występują w różnych kontekstach i w powiązaniu z wieloma innymi zjawiskami. W prawie konstytucyjnym bezpieczeństwo pojawia się jako samodzielny przedmiot ochrony, w prawie żywnościowym jako poszukiwana cecha przedmiotów, w prawie o ruchu drogowym pozwala na opisanie prawidłowych zachowań ludzi w sytuacjach związanych z komunikacją drogową, w wielu innych przypadkach stanowi natomiast przesłankę zastosowania szczegółowych zasad i sposobów postępowania. Można zauważyć, że pojęcie bezpieczeństwa najczęściej pojawia się w gałęziach prawa zaliczanych do prawa publicznego: konstytucyjnym, administracyjnym oraz karnym. Mimo licznych regulacji żaden z przepisów nie wyjaśnia, czym jest bezpieczeństwo (Pomykała, 2012, s. 87). Dlatego podejmując próbę zdefiniowania pojęcia bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie nauk prawnych, należy dokonać tego poprzez wskazanie jego desygnatów.

PRYWATYZACJA BEZPIECZEŃSTWA

Jak trafnie zauważa Karol Kalinka, władza państwowa może z różnych powodów przekazać wykonywanie potrzeb obywateli z administracji publicznej zarówno centralnej, jak i samorządowej, w ręce podmiotów prywatnych. Można dokonać tego choćby przez prywatyzację (Kalinka, 2012, s. 417). Przyczyn upowszechniania zjawiska prywatyzacji bezpieczeństwa należy upatrywać w przemianach ustrojowych zmierzających do demokratyzacji państw, co wiąże się z przyjęciem kapitalistycznego modelu gospodarki. Stan ten powoduje upowszechnienie i nadanie rangi zasadzie subsydiarności oraz decentralizacji władzy publicznej, które – w mojej ocenie – są bezpośrednimi przyczynami dynamicznego rozwoju tego zjawiska.

Zasada subsydiarności (pomocniczości) zyskała w Polsce rangę zasady konstytucyjnej na mocy ustawy zasadniczej z 2 kwietnia 1997 r. (Popławska, 2000, s. 117). Jej ujęcie w Konstytucji RP jest skromne, ograniczono się do jej wymienienia w preambule, bez określenia jej treści w postanowieniach samej konstytucji. W ten sposób zdecydowano, że to doktryna i orzecznictwo będą dalej rozwijać zasadę pomocniczości (Izdebski, 2001, s. 89). Najczęściej cytowaną i zarazem budzącą najmniej kontrowersji jest definicja idei subsydiarności papieża Piusa XI przywołana w encyklice *Quadragesimo anno*, akcentująca jej filozoficzno-moralny aspekt (Kurzyński, 2006, s. 19): Nienaruszalnym i niezmiennym pozostaje owo najwyższe prawo filozofii społecznej: co jednostka z własnej inicjatywy i własnymi siłami może zdziałać, tego jej nie wolno wydierać na rzecz społeczeństwa; podobnie niesprawiedliwością, szkodą społeczną i zakłóceniem ustroju jest zabieranie mniejszym i niższym społecznościom tych zadań, które mogą spełnić, i przekazywanie ich wyższym (Pius XI, 1982, s. 707–708, przeł. Piwowarczyk).

Decentralizacja władzy publicznej wyrażona jest przede wszystkim w art. 15 ust. 1 oraz art. 16 ust. 2 ustawy zasadniczej, który kolejno stanowi, iż ustrój terytorialny Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia decentralizację władzy publicznej oraz samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu władzy publicznej. Przysługującą mu w ramach ustaw istotną część zadań publicznych samorząd wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność. Samorządy, dysponując bardzo często ograniczonymi środkami, nie są w stanie utrzymać, bądź nie opłaca się im utrzymywać, podmiotów zapewniają-

cych bezpieczeństwo, np. budynków samorządowych i w tym celu korzystają z usług oferowanych przez prywatny sektor ochrony.

Natomiast, jak słusznie podnosi S. Biernat, samo przekazanie podmiotom niepublicznym wykonywania zadań publicznych nie sprawia, że charakter tych zadań ulega zmianie. Tylko gdy państwo całkowicie rezygnuje z zajmowania się niektórymi sprawami i z odpowiedzialności za ich wykonanie, zadania te tracą charakter publiczny (Biernat, 1994, s. 29). Stąd też poprzez prywatyzację bezpieczeństwa należy rozumieć przekazywanie zadań lub realizacji zadań administracji publicznej sektorowi prywatnemu. Na prywatyzację bezpieczeństwa należy spojrzeć w kategoriach:

- 1) rezygnacji administracji publicznej z realizowania danego zadania publicznego (wyłączenie odpowiedzialności),
- 2) dopuszczenia do realizacji danego zadania publicznego prywatne podmioty komercyjne (outsourcing),
- 3) stworzenia ram prawnych umożliwiających działanie na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego przez organizacje pozarządowe,
- 4) usankcjonowania oddolnych inicjatyw obywatelskich.

Do podstawowych i najpopularniejszych formy prywatyzacji bezpieczeństwa należy zaliczyć: podmioty ochrony osób i mienia, agencje detektywistyczne, wywiadownie gospodarcze, prywatne zakłady karne, prywatne firmy wojskowe oraz organizacje pozarządowe działające bezpośrednio lub pośrednio na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego, np. Ochotniczą Straż Pożarną, Polski Czerwony Krzyż, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Ligę Ochrony Kraju, a także oddolną działalność obywatelską, np. grupy sąsiedzkiej czujności, patrole obywatelskie, straż obywatelską.

Dobro, jakim bez wątpienia jest bezpieczeństwo, postrzegane jest coraz częściej jako towar, przedmiot transakcji handlowej i w takiej formie wydaje się być świadczony w przyszłych latach. Rosnące standardy bezpieczeństwa i potrzeba subiektywnego odczuwania bezpieczeństwa przez społeczeństwo w sposób naturalny wypchną usługi komunalne, niezdolne do wystarczająco szybkiego dostosowania się do potrzeb obywateli, na rzecz wyspecjalizowanych i profesjonalnych podmiotów prywatnych. Stan ten nie nastąpi raczej w najbliższym czasie, jednakże wydaje się być nieunikniony (Brakoniecki, 2016, s. 202).

WPŁYW DZIAŁALNOŚCI DETEKTYWISTYCZNEJ NA BEZPIECZEŃSTWO I PORZĄDEK PUBLICZNY

Obecny kształt działalności detektywistycznej w Polsce określa Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o usługach detektywistycznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 556). Wspomniany akt prawny kompleksowo reguluje tę sferę działalności gospodarczej, która po transformacji ustrojowej nie była należycie unormowana, co kładło się cieniem na jakość świadczonych usług. Wykonywanie działalności gospodarczej w zakresie usług detektywistycznych jest regulowane w rozumieniu przepisów Ustawy o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2017 r., poz. 2168) i wymaga uzyskania wpisu do rejestru działalności detektywistycznej, ponadto możliwość wykonywania czynności detektywistycznych w ramach prowadzonej działalności gospodarczej wymaga posiadania licencji detektywa, która upoważnia do posługiwania się tytułem zawodowym – detektyw.

Usługami detektywistycznymi, w myśl art. 2 ust. 1 ustawy, są czynności polegające na uzyskiwaniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji o osobach, przedmiotach i zdarzeniach, realizowane na podstawie umowy zawartej ze zleceniodawcą, w formach i zakresach niezastrzeżonych dla organów i instytucji państwowych na mocy odrębnych przepisów, a w szczególności:

- 1) w sprawach wynikających ze stosunków prawnych dotyczących osób fizycznych;
- 2) w sprawach wynikających ze stosunków gospodarczych dotyczących:
 - wykonania zobowiązań majątkowych, zdolności płatniczych lub wiarygodności w tych stosunkach,
 - bezprawnego wykorzystywania nazw handlowych lub znaków towarowych, nieuczciwej konkurencji lub ujawnienia wiadomości stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa lub tajemnicę handlową;
- 3) sprawdzanie wiarygodności informacji dotyczących szkód zgłaszanych zakładom ubezpieczeniowym;
- 4) poszukiwanie osób zaginionych lub ukrywających się;
- 5) poszukiwanie mienia;
- 6) zbieranie informacji w sprawie, w której toczy się postępowanie karne, postępowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe lub wykroczenia skarbowe albo inne, jeżeli w toku postępowania można zastosować przepisy prawa karnego.

Oczywiście nie jest to katalog zamknięty, a jedynie zarys obszaru działań detektywistycznych.

Choć fabularne wizje branży detektywistycznej przedstawiają detektywów jako „super agentów” wykonujących ekstremalne zlecenia, biorących udział w pościgach i strzelaninach, to w rzeczywistości praca detektywa jest zdecydowanie mniej spektakularna. Do najczęstszych zleceń otrzymywanych przez biura detektywistyczne należy zbieranie dowodów niewierności małżonków, wykrywanie podsłuchów, sprawdzanie kontaktów towarzyskich dzieci, ochrona przed stalkingiem, sprawdzanie kandydatów w procesie weryfikacji oraz kwestie związane z wywiadem i kontrwywiadem gospodarczym. Znacznie rzadziej do agencji detektywistycznych trafiają sprawy z zakresu prawa karnego lub kryminalistyki, jak poszukiwanie zaginionych lub uprowadzonych osób bądź poszukiwanie skradzionych przedmiotów. Na podstawie przeprowadzonych badań rynku detektywistycznego z 2015 r. (zob. Brakoniecki, 2016, s. 60) należy stwierdzić, że w przybliżeniu 60% spraw trafiających do agencji i biur detektywistycznych to szeroko rozumiane sprawy obyczajowe, 30% zleceń to sprawy gospodarcze, natomiast pozostałe 10% to sprawy z zakresu prawa karnego.

Potrzeba bezpieczeństwa na coraz to wyższym poziomie, ochrona najbliższych, a w sytuacjach kryzysowych, potrzeba skutecznego reagowania sprawia, iż agencje detektywistyczne jako prywatne podmioty świadczące usługi w zakresie bezpieczeństwa stają się coraz bardziej powszechnym narzędziem, po które sięgają coraz częściej nie tylko osoby zamożne, ale również te mniej sytuowane. Brak wiary w skuteczność instytucji państwowych, w szczególności organów ścigania powoduje, iż osoby, których bezpieczeństwo zostało zagrożone, we własnym zakresie starają się zadbać o ochronę swoją i osób najbliższych. Dotyczy to również sytuacji, gdy publiczne organy działające w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego odmawiają, z różnych przyczyn, podjęcia określonych działań.

Oferta świadczenia bezpieczeństwa formułowana przez agencje detektywistyczne skierowana jest w dużej mierze do podmiotów gospodarczych, szczególnie tych, operujących znacznym kapitałem, gdzie niewłaściwe inwestycje mogą powodować wielomilionowe straty. Oferty agencji detektywistycznych sprowadzające się do szeroko rozumianego wywiadu gospodarczego

wychodzą naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom takich przedsiębiorstw. Dotyczy to nie tylko sprawdzania uczciwości potencjalnych kontrahentów, ale także pracowników, szczególnie tych, zajmujących stanowiska kierownicze. Usługi bezpieczeństwa świadczone przez agencje detektywistyczne w zakresie kontrwywiadu gospodarczego są szczególnie ważne dla przedsiębiorstw, dla których *know-how* i tajemnica produkcji stanowią żywotny interes.

Opisane realia detektywistyki w Polsce wpisują zdecydowanie całą branżę w drugą kategorię prywatyzacji bezpieczeństwa dotyczącą świadczenia usług komercyjnych w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Świadczenie tego typu usług poza wymiarem oferty handlowej skierowanej do podmiotów mogących być stroną stosunku cywilnoprawnego ma również wydźwięk *stricte* publiczny.

W tym zakresie należy przede wszystkim zwrócić uwagę na treść art. 25 Ustawy o usługach detektywistycznych, który przewiduje skonkretyzowaną współpracę z aparatem państwowym. Przepis ten stanowi, iż przedsiębiorca wykonujący działalność gospodarczą w zakresie usług detektywistycznych jest obowiązany, niezwłocznie po zawarciu umowy na świadczenie usług detektywistycznych, powiadomić na piśmie o jej zawarciu organ prowadzący postępowanie karne lub postępowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe, jeżeli z treści tej umowy wynika, że może się ona wiązać ze sprawą, w której prowadzone jest postępowanie. Należy zwrócić uwagę, iż przepis ten dotyczy samego zgłoszenia zawarcia umowy, natomiast nie odnosi się do jej postanowień.

Jak słusznie zauważa Grzegorz Gozdór, można przypuszczać, iż zamiarem ustawodawcy, który towarzyszył ustanowieniu omawianego obowiązku denuncjacji, była próba zaktywizowania działań przedsiębiorców świadczących usługi detektywistyczne po stronie organów państwowych oraz „wkomponowania” agencji detektywistycznych i detektywów w publiczny system bezpieczeństwa (Gozdór, 2006, s. 139).

W koncepcję tą wpisuje się także dyspozycja art. 240 kk (Dz.U. z 2017 r., poz. 2204), która obliuguje detektywa do powiadomienia organów ścigania o posiadaniu wiarygodnych informacji o przygotowaniu, usiłowaniu lub dokonaniu czynów zabronionych, takich jak:

- eksterminacja (art. 118 oraz art. 118a kk),

- stosowanie środków masowej zagłady (art. 120 kk),
- wytwarzanie, gromadzenie lub obrót zakazanymi środkami (art. 121 kk),
- niedopuszczalne sposoby lub środki walki (art. 122 kk),
- zamach na życie lub zdrowie jeńców wojennych i ludności cywilnej (art. 123 kk),
- przestępne naruszenie prawa międzynarodowego (art. 124 kk),
- zamach stanu (art. 127 kk),
- zamach na konstytucyjny organ RP (art. 128 kk),
- szpiegostwo (art. 130 kk),
- zamach na życie Prezydenta RP (art. 134 kk),
- zamach na jednostkę Sił Zbrojnych RP (art. 140 kk),
- zabójstwo (art. 148 kk),
- sprowadzenie zdarzenia powszechnie niebezpiecznego (art. 163 kk),
- zawładnięcie statkiem wodnym lub powietrznym (art. 166 kk),
- bezprawne pozbawienie wolności (art. 189 kk),
- zakładnictwo (art. 252 kk),
- przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

W zakresie tym należy wskazać również na treść art. 304 § 1 Kodeksu postępowania karnego (KPK) (Dz.U. z 2017 r., poz. 1904), dotyczącego zawiadomienia określonych organów o prowadzeniu konkretnej sprawy bądź przekazania informacji o zaistniałych przestępstwach. Zakres współpracy w tym przypadku kończy się z momentem zawiadomienia określonego organu.

Jak trafnie zauważa G. Gozdór, możliwa jest także współpraca funkcjonariuszy: Policji (art. 22, Dz.U. z 2017, poz. 2067), Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu (art. 36, Dz.U. z 2017, poz. 1920), Centralnego Biura Antykorupcyjnego (art. 25, Dz.U. z 2017, poz. 1993), Straży Granicznej (art. 9b, Dz.U. z 2017, poz. 2365), Żandarmerii Wojskowej (art. 36, Dz.U. z 2016, poz. 1483), Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego (art. 40, Dz.U. z 2017, poz. 1978) z detektywami na podstawie przepisów, z których wynika, że funkcjonariusze służb policyjnych mogą wykonywać swoje zadania, korzystając z pomocy osób niebędących policjantami. Zabronione jest w takich przypadkach, co do zasady, ujawnianie

danych o osobie udzielającej pomocy służbom policyjnym w zakresie czynności operacyjno-rozpoznawczych. Za udzielenie takiej pomocy ustawy szczególnie przewidują możliwość wypłaty honorarium, jednak nie jest to wymóg obligatoryjny. Czynności te dokonywane są z pominięciem przepisów o finansach publicznych i rachunkowości. Współpraca ta najczęściej jest tajna i nie odbywa się na podstawie umowy o świadczenie usług (Gozdór, 2006, s. 51–52 oraz cyt. tam literatura).

W wielu przypadkach detektywi posiadają cenne dla postępowań sądowych informacje i zdarza się, że występują w sprawach jako świadkowie. Warto w tym miejscu nadmienić, iż stroną umowy o usługi detektywistyczne nie mogą być organy prowadzące lub nadzorujące postępowania karne oraz postępowania w sprawach o przestępstwa skarbowe, np. sądy powszechne orzekające w sprawach karnych, prokuratury, Policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Urząd Skarbowy, Straż Graniczna, Żandarmeria Wojskowa (Gozdór, 2006, s. 49–50). Warto zauważyć, że przepis art. 2 ust. 2 KPK nie wymienia w grupie organów, które nie mogą być stroną umowy o usługi detektywistyczne, sądów rozpoznających sprawy cywile lub administracyjne. Teoretycznie możliwa jest sytuacja, w której sąd powszechny orzekający w sprawie cywilnej lub sąd administracyjny jest stroną umowy o usługi detektywistyczne. Trudno jednak wskazać przepisy formalne, które w praktyce umożliwiłyby zawarcie takiej umowy (Gozdór, 2006, s. 388).

Choć może się wydawać, że zakres współpracy i współdziałania detektywów z Policją i innymi organami administracji rządowej na płaszczyźnie bezpieczeństwa i porządku publicznego jest znaczący z uwagi na tożsamą sferę działań, to w istocie współpraca ta sprowadza się jedynie do spraw z zakresu prawa karnego i przybiera bardzo wąską formę. Na uwagę zasługuje fakt, że większość nielicznych form współpracy i współdziałania Policji i organów administracji publicznej z agencjami detektywistycznymi i samymi detektywami wynika z przepisów ogólnych. Ponadto głównymi beneficjentami tych informacji są przede wszystkim podmioty publiczne. Powyższe wskazuje, że w obecnych warunkach prawnych działalność detektywistyczna jest jedynie uzupełnieniem systemu bezpieczeństwa publicznego państwa, a nie jego istotnym ogniwem.

Warto w tym miejscu nadmienić, iż poza przetwarzaniem danych osobowych zebranych w toku wykonywanych przez detektywa czynności zawodowych bez zgody osób, których dane dotyczą, w zakresie prowadzonej sprawy uprawnienia detektywów w pozyskiwaniu informacji nie przekraczają tych, które przysługują innym obywatelom. Artykuł 7 KPK jasno wskazuje, iż detektywi wykonujący swoje zadania nie mogą stosować środków technicznych oraz metod, a także czynności operacyjno-rozpoznawczych, zastrzeżonych dla upoważnionych organów na mocy odrębnych przepisów. Tak więc stosowanie podsłuchów, zakładanie nadajników GPS czy przeszukania pomieszczeń są całkowicie zabronione. W tej sytuacji podstawowym narzędziem służącym pozyskiwaniu informacji w działalności detektywistycznej staje się tzw. biały wywiad. W praktyce jednak zdarza się, że detektywi, a w szczególności ci wywodzący się z Policji, wojska czy służb specjalnych, korzystają z kontaktów i metod wypracowanych w trakcie służby i pozyskują informacje w sposób nieprzewidziany przez prawo. Obecny stan prawny, walka o klienta i wiążąca się z tym potrzeba skuteczności oraz specyfika tego zawodu sprawiają, iż detektywi, wykonując swoje czynności, bardzo często balansują na granicy prawa (Brakoniecki, 2016, s. 192–193). Zasadne zdają się zatem postulaty *de lege ferenda* dotyczące powołania kodeksu etycznego (na wzór samorządu adwokackiego, lekarskiego etc.), a także doprecyzowania katalogu uprawnień detektywów, co bez wątplenia jednoznacznie wyznaczy granice legalności podejmowanych działań, przyczyniając się do jakości i bezpieczeństwa wykonywania tego zawodu (Brakoniecki, 2017, s. 450–451).

WNIOSKI

Weszliśmy w nowy świat, świat, w którym rzeczywisty monopol państwa na środki przemocy przemija (Bull, 1977, s. 15). Zmonopolizowana dotąd przez państwo zdolność do korzystania z siły została uznana za kategorię ekonomiczną, zrównana w swej intencyjności do usługi biznesowej (Piątek, 2010, s. 122). Dzieje się tak dlatego, że efektywność działania podmiotów prywatnych, a co za tym idzie, generowania zysków w danej branży, jest znacznie większa niż podmiotów państwowych. W niektórych państwach podatki uiszczane przez prywatne firmy wojskowe znajdują się w ścisłej czołówce wpływów do budżetu państwa. Ponadto pogląd, iż sektor prywatny powinien objąć

niemal wszystkie – z wyłączeniem zadań o charakterze strategicznym – obszary aktywności państwa, zyskuje coraz większe rzesze zwolenników. Przemawia za nim wiele argumentów. Jednym z nich, oprócz wspomnianych wpływów do Skarbu Państwa w postaci danin i innych opłat koncesyjnych, jest fakt, iż takie podmioty jak firmy ochrony osób i mienia, prywatne firmy wojskowe, firmy detektywistyczne, wywiadownie gospodarcze czy jeszcze, mniej popularne w Europie, prywatne zakłady karne w sposób znaczący redukują bezrobocie oraz ożywiają inne sektory gospodarki, co w dalszej kolejności napędza koniunkturę i przynosi kolejne zyski budżetowi państwa. Prywatyzacja w obszarze bezpieczeństwa i porządku publicznego wywiera również nieoceniony wpływ na poziom i poczucie bezpieczeństwa w społeczeństwie, którego potrzeby w tym zakresie ciągle wzrastają (Brakoniecki, 2016, s. 186–187).

Prywatyzacja bezpieczeństwa niesie również pewne zagrożenia. Jednym z nich bez wątpienia jest wypieranie świadczeń usług publicznych na rzecz płatnych usług świadczonych przez prywatne podmioty, co sprawia, iż prawa obywatelskie są zastępowane przez prawa konsumenta. Ważnym argumentem w dyskusji o prywatyzacji bezpieczeństwa jest zjawisko zacierania granicy między sferą prawa publicznego a sferą prawa prywatnego, przy czym należy pamiętać o różnicach w gwarancjach konstytucyjnych co do prawa prywatnego i prawa publicznego.

Literatura

- Bandarzewski, K. (2007). *Prywatyzacja zadań publicznych*. W: J. Zimmermann (red.), *Koncepcja systemu prawa administracyjnego*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska. ISBN 9788375260861.
- Biernat, S. (1994). *Prywatyzacja zadań publicznych. Problematyka prawna*, Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Naukowe PWN. ISBN 8301114630.
- Boć, J. (red.). (2007). *Prawo administracyjne*, Wrocław: Kolonia Limited. ISBN 9788360631164.
- Brakoniecki, D. (2016). *Detektywistyka. Prawne i funkcjonalne aspekty działalności detektywistycznej w Polsce i na świecie*, Warszawa: Difin. ISBN 9788380852730.
- Brakoniecki, D. (2017). *Detektywi*. W: M. Czuryk i M. Karpiuk (red.), *Pracownicy formacji bezpieczeństwa i porządku publicznego, służb ratownictwa i ochrony*, Olsztyn: Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. ISBN 9788394776954.

- Bull, H. (1977). *The Anarchical Society*, Londyn. ISBN 9780231127639.
- Gozdór, G. (2006). *Usługi detektywistyczne. Komentarz*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck. ISBN 8374830123.
- Izdebski, H. (2001). *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze „LexisNexis”. ISBN 8388296922.
- Janłońska-Bońca, J. (2014). *Zacieranie granicy między publicznym a prywatnym bezpieczeństwem w XXI wieku, a problemy prywatnych detektywów – szkic tematu*. W: J. Świeczkowski (red.), *Wszelkie prawo stanowione jest dla ludzi*, Gdańsk: Wydawnictwo Multimedialne Kowalewski i Wolff. ISBN 9788386820511.
- Kalinka, K. (2012). *Prywatyzacja sektora publicznego a grupy interesów*. W: J. Blicharz (red.), *Prawne aspekty prywatyzacji*, Wrocław: Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. ISBN 9788361370291.
- Kurzyński, J. (2006). *Vademecum samorządowca i polityka, czyli zasada subsydiarności w funkcjonowaniu samorządu gospodarczego*, Wrocław: Oficyna Wydawnicza Atut – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe. ISBN 837432113X.
- Kuźniar, R. (2012). *Ewolucja problemu bezpieczeństwa – rys historyczny*. W: R. Kuźniar, A. Bieńczyk-Missala, B. Balcerowicz, P. Grzebyk, M. Madej, K. Pronińska, M. Tabor, M. Sulek i A. Wojciuk (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar. ISBN 9788373835474.
- Maslow, A. (1943). *Theory of Human Motivation*, „Psychological Review” Nr 50. ISSN 0033-295X
- Misiuk, A. (2011). *Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego. Zadania prawno-ustrojowe*, Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne. ISBN 9788360501887.
- Ochendowski, E. (1994). *Prawo administracyjne*, Toruń: „Comer”. ISBN 8385149112.
- Piątek, J. (2010). *Prywatne firmy wojskowe – nowy charakter prowadzenia wojen w świecie globalnym*, „Kultura – Historia – Globalizacja” Nr 8. ISSN 1898-7265.
- Pieprzny, S. (2009). *Podmioty prywatne w ochronie bezpieczeństwa i porządku publicznego*. W: J. Supernat (red.), *Między tradycją a przyszłością w nauce prawa administracyjnego*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. ISBN 9788322930441.
- Pieprzny, S. (2012). *Administracja bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. ISBN 9788373387317.
- Pikulski, S. (2000). *Podstawowe zagadnienia bezpieczeństwa publicznego*. W: W. Bednarek i S. Pikulski (red.), *Prawne i administracyjne aspekty bezpieczeństwa osób*

- i porządku publicznego w okresie transformacji ustrojowo-gospodarczej. Materiały z konferencji naukowej, Mierki 26–27 października 2000 r.*, Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. ISBN 8372990433.
- Pius XI. (1982). *Encyklika o odnowieniu ustroju społecznego „Quadragesimo anno”*, Kraków: Znak. Przeł. ks. J. Piwowarczyk. ISSN 0044-488X.
- Pomykała, M. (2012). *Bezpieczeństwo jako kategoria prawa*. W: A. Letkiewicz i A. Miśsiuk (red.), *Państwo – Administracja – Policja. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Kazimierzowi Rajchelowi*, Szczepi: Wydział Wydawnictw i Poligrafii Wyższej Szkoły Policji. ISBN 9788374623216.
- Popławska, E. (2000). *Zasada subsydiarności w Traktatach z Maastricht i Amsterdamu*, Warszawa: „Scholar”. ISBN 8388495275.
- Strożek-Kucharska, M. (2016). *Definiowanie zadań publicznych – wprowadzenie do dyskusji*. W: P. Bieś-Srokosz (red.), *Zadania publiczne. Podmioty – uwarunkowania prawne – potrzeby społeczne*, Częstochowa: Wydawnictwo im. S. Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza. ISBN 9788374555050.
- Ura, E. (1974). *Pojęcie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego*, „Państwo i Prawo” Nr 2. ISSN 0031-0980.
- Ura, E. (1997). *Prawo administracyjne. Część druga*, Rzeszów: Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Zacharko, L. (2016). *Granice prywatyzacji zadań publicznych (kilka refleksji)*. W: P. Bieś-Srokosz (red.), *Zadania publiczne. Podmioty – uwarunkowania prawne – potrzeby społeczne*, Częstochowa: Wydawnictwo im. S. Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza. ISBN 9788374555050.

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483, tekst jednolity.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego, Dz.U. z 2017 r., poz. 1978, tekst jednolity.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, Dz.U. z 2017 r., poz. 1993, tekst jednolity.
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U. z 2017 r., poz. 2168, tekst jednolity.

Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, Dz.U. z 2017 r., poz. 1920, tekst jednolity.

Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych, Dz.U. z 2016 r., poz. 1483, tekst jednolity.

Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o usługach detektywistycznych, Dz.U. z 2017 r., poz. 556, tekst jednolity.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. z 2017 r., poz. 2204, tekst jednolity.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. z 2017 r., poz. 1904, tekst jednolity.

Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, Dz.U. z 2017 r., poz. 2365, tekst jednolity.

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz.U. z 2017 r., poz. 2067, tekst jednolity.

